

Asia: VN/19961/2023

Suomen yhdenntetyn energia- ja ilmastosuunnitelman (NECP) päivitys

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan taho

Toimiala- tai etujärjestö

Mikäli vastasit "muu taho", voit tarkentaa vastaustasi tässä

-

LAUSUNTO

-

Mikäli vastasit yhtyväsi toisen tahon lausuntoon, täsmennä mistä tahosta on kyse

-

1) Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ja nielujen kasvattaminen (NECP luku 2.1.1 ja 3.1.1)

-

Avoin vastaus kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä ja nielujen kasvattamista koskien

Kansallisen energia- ja ilmastopolitiikan lähtökohtana tulee olla globaalin ilmaston lämpenemisen pysäyttäminen 1,5. celsiusasteeseen verrattuna esiteollisen aikaan. YK:n Pariisin ilmastosopimuksen allekirjoittaneiden valtioiden tähän asti lasketut päästöt nostavat maapallon lämpötilaa 2,7 astetta. Ilmastotoimiin tarvitaan lisää kunnianhimoa kaikilta sopimuksen osapuolilta, myös EU:lta ja Suomelta. STTK kannattaa kunnianhimoisia kansallisia päästövähennystoimia ja pitää tärkeänä, että hiilineutraaliustavoitteeseen päästään oikeudenmukaisin ja osallistavin keinoin.

STTK tukee Orpon hallitusta sen tavoitteessa tehdä Suomesta hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Lisäksi STTK kannattaa hallituksen tavoitetta vähentää päästöjä EU:ssa 55 prosenttia vuoteen 2030 mennessä ja 90 prosenttia vuoteen 2040 mennessä.

STTK on samaa mieltä hallituksen kanssa myös monista tavoitteen toteuttamisperiaatteista. Tärkeimpänä päästöjen vähennyskeinona on toimiva, tehokas ja kattava päästökauppa. Se on perusteltua laajentaa rakennus- ja liikennesektorille (ETS2). Päästökauppa ja muut energiatoimialan ja teollisuuden nollapäästöisyyttä edistävät uudet strategiset linjaukset, kuten panostaminen hiilen varastointiin, vapaaehtoiisiin hiilimarkkinoihin, vetytalouteen tai vihreän teknologian viennin edistämiseen eivät kuitenkaan riitä. Päästökauppasektorin lisätoimilla ei ole perusteltua kompensoida taakanjakosektorin päästötoimia, sillä päästötavoitteet on asetettu erikseen taakanjako- ja päästökauppatoimialoille. Tarvitaan edelleen myös politiikkatoimia nopeuttamaan energiatehokkuutta lisääviä toimia sekä lisäämään uusiutuvan energian tuotantoa.

Ilmastotavoitteen saavuttamisesta tekee erityisen haastavaa se, että osa Orpon hallituksen päätöksistä vie Suomen ilmastotoimia väärään suuntaan. Tällaisia päätöksiä ovat esimerkiksi jakeluvelvoitteen höllentäminen ja turpeen verotuksen alentaminen.

2) Uusiutuvan energian edistäminen (NECP luku 2.1.2 ja 3.1.2)

Yhdyn tämän osa-alueen linjauksiin

Avoin vastaus uusiutuvan energian edistämistä koskien

-

3) Energiatehokkuuden edistäminen (NECP luku 2.2 ja 3.2)

-

Avoin vastaus energiatehokkuuden edistämistä koskien

Suomen ilmastovuosikertomuksesta käy ilmi, että kansallisen hiilineutraalisuustavoitteen saavuttaminen edellyttää lisätoimia maankäyttösektorin lisäksi myös taakanjakosektorilla.

Hallituksen päätökset vaikeuttavat liikenteen päästöjen leikkaustavoitteessa pysymistä

Toistaiseksi Orpon hallitus ei ole päättänyt lisätoimia liikennesektorille, päinvastoin. Liikennesektorin tavoite vähentää päästöjä 50 prosenttia vuoden 2005 tasosta vuoteen 2030 mennessä on vaikeutunut, koska hallitus on päättänyt höllentää jakeluvelvoitetta.

Myös polttoaineveron alennus vaikeuttaa ilmastotavoitteen saavuttamista. Lisäksi nämä toimet vaikuttavat valtion budjettiin verotuloja alentavasti. Tämä ei ole perusteltua tilanteessa, jossa esim. vaatimattomia puhtaan teknologian investointitukia ja rajuja sosiaaliturvaleikkauksia perustellaan Suomen valtion heikolla taloustilanteella.

Maatalouden päästövähennystavoitteesta puuttuu konkretia ja riittävät toimet

Marinin hallitus julkaisi 2021 vuoden lopussa maatalouden päästövähennystavoitteen, joka tavoitelee maatalouden kokonaispäästöjen vähentämistä 29 prosentilla vuoden 2019 tasosta vuoteen 2035 mennessä. Vähennykset piti toteuttaa ”CAP-suunnitelmaan kuuluvilla ja sen ulkopuolisilla sekä markkinaehtoisilla toimenpiteillä tukien ruuantuotannon kannattavuusedellytysten parantamista”. Konkreettiset toimet tavoitteen toteuttamiseksi sekä linjaus siitä, missä suhteessa päästövähennykset toteutettaisiin taakanjako- ja maankäyttösektoreilla, jää epäselväksi.

4) Energiaturvallisuus (NECP luku 2.3 ja 3.3)

Yhdyn tämän osa-alueen linjauksiin

Avoin vastaus energiaturvallisuutta koskien

-

5) Energian sisämarkkinat (NECP luku 2.4 ja 3.4)

-

Avoin vastaus energian sisämarkkinoita koskien

Päästökaupan laajentaminen (ETS2) liikenteeseen ja rakentamiseen on STTK:n mielestä kannatettavaa, sillä tarvittavia päästövähennystavoitteita on muuten vaikea saavuttaa näillä sektoreilla. Tämä uusi päästökauppa tulee nostamaan niin asumisen kuin liikkumisen kustannuksia yksittäisiltä ihmisiltä. Siksi on perusteltua, että osana tätä kokonaisuutta on perustettu ilmastososiaalirahasto, jonka tavoitteena on varmistaa, ettei kohonneista maksuista tule kenellekään kohtuutonta taakkaa.

6) Tutkimus, innovointi ja kilpailukyky (NECP luku 2.5 ja 3.5)

-

Avoin vastaus tutkimusta, innovointia ja kilpailukykyä koskien

Vähähiiliseen yhteiskuntaan siirtyminen tarkoittaa suurta elinkeinorakenteen muutosta ja sen edellytykset ovat TKI-hankkeet. Verrattuna vuoden 2019 NECP:in, Suomen TKI-budjettirahoitus on kehittynyt positiivisesti.

Reilun, puhtaan siirtymän liiketoimintamahdollisuuksia arvioitavissa on välttämätöntä kiinnittää huomiota myös työntekijöiden osaamisen päivittämiseen. Esimerkiksi energiateollisuuden ja energiaintensiivisen teollisuuden työntekijöitä tulee määrätietoisesti tukea, jotta siirtymä vähähiilisten ja päästöttömien taitojen osajiksi olisi jouheva.

Osaamiseen panostamista puoltaa työnantajien usein esille nostama vihreän siirtymän aikaansaama lisääntyvä työvoiman tarve, jolla on vaikutusta myös yritysten investointipäätöksiin. Lisäksi STTK

katsoo, että työvoiman osaamiseen panostamalla voidaan parantaa suomalaisten vihreän siirtymän tuotteiden ja palveluiden jalostusastetta sekä osaltaan vahvistaa vihreän siirtymän tarvitsemaa poliittista tukea kansalaisten keskuudessa.

Avoin vastaus muita kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman osia koskien. Mikäli mahdollista, kerro vastauksessasi mitä suunnitelman lukua vastauksesi koskee

STTK:lle on ensisijaisen tärkeää oikeudenmukaisen siirtymän periaatteiden huomioiminen osana ilmastopoliittista työtä niin KAISU:ssa kuin Hiilineutraali Suomi -suunnitelmissa. Oikeudenmukaisen siirtymän periaatteille on kansainvälisessä politiikassa tunnistetut ja tunnustetut määritelmät sekä kriteerit, joita Suomikin on sitoutunut edistämään. Nimenomaisesti työntekijälähtöisen määritelmän mukaista tulkintaa tukevat mm. Pariisin ilmastopöytäkirja sekä kansainvälinen työjärjestö ILO. Pariisin ilmastopöytäkirja sitoo myös Suomea, joten työntekijöiden oikeudenmukaista siirtymää tulisi edistää kansallisessa ilmastopoliittisessamme myös kansainvälisten sopimusten velvoittamana.

Yksi tehokas tapa edistää oikeudenmukaista siirtymää on tehdä työllisyys- ja osaamistarvevaikutusten arvioinnista velvoittava osa kaikkia ilmastopoliittisia suunnitelmia ja toimenpideohjelmien valmistelua ja ottaa molemmat työmarkkinaosapuolet valmisteluun mukaan.

Asiaan on kiinnittänyt huomiota myös Euroopan unionin neuvosto sen Suomea koskeissa unionin jäsenmaiden taloudenhoitoa koskeissa suosituksissa. Suosituksissa kehoitetaan Suomea tehostamaan poliittisia toimia, joiden tavoitteena on vihreään siirtymiseen tarvittavien taitojen tarjoaminen ja hankkiminen.

NECP:ssä Suomi ei vastaa tähän suositukseen suoraan, vaikka kappaleen 5.2. liitteenä ovat vihreän siirtymän osaamis- ja koulutustarpeet VISIONS. Vihreän siirtymän koulutus- ja osaamistarpeet on tärkeä lisä NECP:iin. Dokumentti sisältää pitkään kaivatun analyysin vihreän siirtymän osaamis- ja koulutustarpeista sekä antaa perusteltuja politiikkasuosituksia. Dokumentti vastaa osaltaan palkansaajaliikkeen pitkäaikaiseen esitykseen oikeudenmukaisen siirtymän integroimisesta osaksi energia- ja ilmastopoliittikkaa. Tutkimustiedon liittäminen NECP:iin liitteen muodossa ei kuitenkaan ole riittävä tapa huomioida keskeisiä politiikkasuosituksia, vaan ne tulisi integroida selkeämmin osaksi kansallisia ja toimialakohtaisia energia- ja ilmastosuunnitelmia sekä oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelmia. Edelleen tarvitaan myös huomattavasti tarkemmat kansalliset ja toimialakohtaiset arvioit ilmastotoimien vaikutuksesta työllisyyteen. Selvitystyötä syntyvistä ja menetettävistä työpaikoista sekä työntekijöiden muuttuvista osaamistarpeista vihreässä siirtymässä tulee vahvistaa systemaattisesti. Asiaa edistäisi tiivis yhteistyö työllisyydestä ja koulutuksesta vastaavien asiantuntijoiden välillä Työ- ja elinkeinoministeriössä sekä Opetus- ja kulttuuriministeriössä.

STTK katsoo, että hallituksen tulisi käynnistää uudelleen ja jatkaa hallitusohjelman mukaisesti ilmastotoimien pyöreän pöydän koolle kutsumista, jotta laajan osallistamisen tavoite toteutuisi energia- ja ilmastosuunnitelmien sekä toimialakohtaisten vähähiilitiekarttojen seurannassa ja

päivittämisessä sekä niiden oikeudenmukaisuustoimien vahvistamisessa. Ilmastopolitiikan pyöreän pöydän yli hallituskausien jatkuva toiminta tukisi Orpon hallituksen ilmasto- ja teollisuuspolitiikan keskiössä olevaa ajatusta siitä, että toimien vaikutukset kansalaisille, kestäväälle kasvulle ja kilpailun kannalta järkevälle politiikalle testattaisiin laajalti poliittisen valmistelun rinnalla. Ilmastopolitiikan pyöreä pöytä on toiminut hyvin oikeudenmukaisen siirtymän ja ilmastotoimien hyväksyttävyyden varmistajana.

Lopuksi STTK esittää, että oikeudenmukaisen siirtymärahasaston kohdealueiden kriteerit arvioidaan uudelleen. Suurin tarve rahaston käyttöön työntekijöiden osaamisen ja työllistämisen edistämisen osalta, on energiasektorilla – ei vain turvetoimialalla – sekä energiantensiivisillä teollisuudenaloilla. Ei voida pitää perusteltuna, että tuki kohdentuu edelleen ensisijaisesti turvetoimialalle, vaikka Orpon hallitus onkin helpottanut turpeen energiaverotusta.

Lisätietoja: Jaakko Haikonen, asiantuntija, ilmasto- ja energia

jaako.haikonen@sttk.fi

Gylling Päivi
STTK ry.